SAMARQAND VILOYATIDA ELEKTRON SAVDO XIZMATLARI

Ulug‘murodov Farxod Faxriddinovich
Samarqand Iqtisodiyot va Servis Instituti “Raqmli iqtisodiyot” kafedrasi katta o‘qituvchisi
Allanazarova Ruxshona
Samarqand Iqtisodiyot va Servis Instituti Iqtisodiyot fakulteti 2-kurs talabasi
Atoyeva E’zoza
Samarqand Iqtisodiyot va Servis Instituti Iqtisodiyot fakulteti 2-kurs talabasi
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20057201

Annotatsiya: Ushbu maqolada Samarqand viloyatida elektron savdo xizmatlarining rivojlanish tendensiyalari, 2024–2025 yillardagi holati va iqtisodiy salohiyati ilmiy-amaliy jihatdan tadqiq etilgan. Tadqiqot davomida viloyatdagi elektron tijorat aylanmasi, internet foydalanuvchilari soni, onlayn to‘lovlar hajmi va faol elektron tijorat subyektlari soni bo‘yicha statistik tahlil o‘tkazildi. Bundan tashqari, elektron savdoni tartibga soluvchi normativ-huquqiy baza va raqamli infratuzilmaning rivojlanish darajasi o‘rganildi.

Kalit so‘zlar: elektron savdo, elektron tijorat, raqamli iqtisodiyot, Samarqand viloyati, onlayn platforma, B2C savdo, raqamli xizmatlar, internet-savdo, chakana savdo aylanmasi, logistika.

Kirish

Bugungi raqamli iqtisodiyot davrida elektron savdo xizmatlarining rivojlanishi barcha hududlarda iqtisodiy o‘sishning muhim omillaridan biriga aylanib bormoqda. O‘zbekistonda, xususan Samarqand viloyatida ham internet va mobil texnologiyalarning keng tarqalishi natijasida elektron savdo sohasida sezilarli o‘zgarishlar yuz bermoqda. Viloyat an’anaviy ravishda kuchli savdo-sotiq va turizm markazi sifatida tanilgan bo‘lib, hozirgi kunda raqamli platforma va onlayn bozorlar orqali bu imkoniyatlar yanada kengaymoqda.

Mavzuning dolzarbligi O‘zbekiston Respublikasida qabul qilingan bir qator muhim normativ-huquqiy hujjatlar bilan ham izohlanadi. Jumladan, 2022-yil 29-sentabrda qabul qilingan “Elektron tijorat to‘g‘risida”gi O‘RQ-792-son Qonuni [1] elektron savdo faoliyatini tartibga solishning yangi bosqichini boshlab berdi. Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 26-dekabrdagi 885-son qarori [2] esa elektron tijorat operatorlari faoliyatini ro‘yxatga olish va xabardor qilish tartibini yanada takomillashtirdi hamda 2025-yil 1-iyuldan boshlab elektron tijorat subyektlari reyestrini yuritish mexanizmini joriy etdi. Bundan tashqari, “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi [3] doirasida axborot kommunikatsiya texnologiyalarini iqtisodiyot tarmoqlariga keng joriy etish va elektron savdo infratuzilmasini rivojlantirish ustuvor yo‘nalish sifatida belgilangan.

Samarqand viloyati aholisi 2024-yil 1-oktyabr holatiga ko‘ra O‘zbekistondagi eng ko‘p aholiga ega viloyat hisoblanib, bu ko‘rsatkich 4,3 million kishiga yaqinlashgan [4]. Bunday katta iste’mol auditoriyasi viloyatda elektron savdo bozorini rivojlantirish uchun kuchli poydevor yaratadi. Milliy statistika qo‘mitasi (stat.uz) ma’lumotlariga ko‘ra, Samarqand viloyatining chakana savdo aylanmasi 2024-yil yanvar-sentabr holatida o‘sishda davom etmoqda [5], bu esa elektron savdo segmentining ham faol rivojlanib borayotganini ko‘rsatmoqda.

Mazkur maqolada elektron savdo xizmatlarining Samarqand viloyatidagi holati, rivojlanish dinamikasi, normativ-huquqiy asoslari hamda amaliy tahlili ilmiy-amaliy yondashuv asosida o‘rganiladi va kelgusidagi rivojlanish yo‘nalishlari bo‘yicha taklif va xulosalar bayon etiladi.

Adabiyotlar sharhi

Elektron savdo va raqamli tijorat masalalarini tadqiq etishga bir qator mahalliy va xorijiy olimlar muhim hissa qo‘shgan. Quyida mavzu bo‘yicha asosiy ilmiy manbalar tahlili keltiriladi.

Mahalliy olimlar orasida birinchi navbatda Sh.Sh. Muxtarovning tadqiqotlarini ta’kidlab o‘tish lozim. Uning “O‘zbekistonda elektron tijoratni rivojlantirish imkoniyatlari” nomli ishida mamlakatimizda elektron savdoning normativ-huquqiy bazasi, infratuzilmaviy muammolar va rivojlanish istiqbollari keng yoritilgan. Muhtarov elektron savdo subyektlarining soliq imtiyozlari, jumladan onlayn faoliyatdan olinadigan daromadga 2 foizlik soddalashtirilgan soliq stavkasining ahamiyatini alohida ta’kidlaydi [6].

O‘zbek iqtisodchisi N. Ergashevaning “Raqamli iqtisodiyot sharoitida savdo sektorini transformatsiya qilish” nomli tadqiqotida elektron savdoning iste’mol bozori tarkibiga ta’siri va mahalliy ishlab chiqaruvchilarning onlayn platformalarga integratsiyalashuvi masalalariga alohida e’tibor qaratilgan. Ergasheva logistika infratuzilmasi va elektron to‘lov tizimlari rivojlanishining elektron tijorat o‘sishiga bevosita ta’sirini empirik ma’lumotlar asosida isbotlab beradi [7].

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti professori B. Xolmatovning “Hududiy savdo tizimlarida raqamlashish jarayonlari” nomli monografiyasi esa viloyat darajasida elektron savdo infratuzilmasini shakllantirish muammolarini kompleks yondashuv asosida o‘rganadi. Muallif Samarqand viloyatining geografik o‘rni, turizm salohiyati va savdo tizimi rivojlanishining o‘zaro bog‘liqligini tahlil qiladi [8].

Xorijiy olimlar orasida Hindistonlik tadqiqotchi P. Kumarning tadqiqotlari alohida e’tiborga sazovor. Uning “E-commerce in emerging markets: growth factors and challenges” nomli ilmiy maqolasida rivojlanayotgan bozorlar, jumladan O‘rta Osiyoda elektron tijoratning o‘sishiga ta’sir etuvchi omillar – internet qamrovi, mobil to‘lov tizimlari va logistika infratuzilmasi – tizimli tahlil qilingan [9]. Kumar elektron savdo o‘sishining asosiy drayverlari sifatida smartfonlar tarqalishi va yosh aholining raqamli kompetentsiyasini ko‘rsatadi.

Ingliz olimasi Jane Freedman esa “Digital trade platforms and regional economic development” nomli tadqiqotida mintaqaviy darajada elektron savdo platformalarining iqtisodiy rivojlanishga ta’sirini o‘rganib, kichik va o‘rta biznes subyektlari uchun elektron bozorlarning imkoniyatlarini kengaytirishning ahamiyatini ilmiy asoslaydi [10]. Freedman tadqiqotlari Samarqand viloyatidek turizm va savdo markazi bo‘lgan hududlarda elektron savdoning B2B va B2C yo‘nalishlarini parallel rivojlantirish zarurligini ko‘rsatadi.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, elektron savdoni rivojlantirishda normativ-huquqiy baza, texnologik infratuzilma, kadrlar salohiyati va iste’molchi ishonchi birgalikda tahlil qilinishi zarur. Samarqand viloyati miqyosida esa turizmning intensiv rivojlanishi elektron savdo xizmatlarining kengayishiga qo‘shimcha turtki bo‘lmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda Samarqand viloyatida elektron savdo xizmatlarining holatini baholash va rivojlanish tendensiyalarini aniqlash maqsadida quyidagi metodologik yondashuvlar qo‘llanildi: deskriptiv-statistik tahlil, vaqt qatorlari dinamikasi tahlili, qiyosiy tahlil hamda me’yoriy-huquqiy hujjatlarni o‘rganish. Ma’lumotlar asosiy manbalar – Samarqand viloyati statistika boshqarmasi (samstat.uz), O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi (stat.uz), Lex.uz normativ-huquqiy baza va marketing.uz tadqiqot ma’lumotlaridan to‘plangan.

Tadqiqotda 2022–2024 yillardagi statistik ko‘rsatkichlar qiyosiy tahlil qilindi, 2025-yildagi tendensiyalar esa prognoz ma’lumotlari asosida baholandi. Samarqand viloyatida elektron savdo xizmatlari ulushi, onlayn to‘lovlar hajmi va faol subyektlar soni bo‘yicha dinamik tahlil asosiy natijalar sifatida keltirildi.

Tahlil va natijalar

Elektron savdoning normativ-huquqiy asoslari

O‘zbekistonda elektron savdo sohasini tartibga soluvchi asosiy normativ-huquqiy hujjat sifatida 2022-yil 29-sentabrda qabul qilingan “Elektron tijorat to‘g‘risida”gi O‘RQ-792-son Qonuni [1] (lex.uz) amal qilmoqda. Mazkur Qonun elektron tijorat subyektlarining huquq va majburiyatlarini, faoliyatning shaffoflik va axborot xavfsizligi tamoyillarini belgilab beradi.

2024-yil 26-dekabrdagi Vazirlar Mahkamasining 885-son qarori [2] (lex.uz) bilan elektron tijorat sohasini yanada rivojlantirish bo‘yicha muhim qarorlar qabul qilindi. Xususan, 2025-yil 1-iyuldan boshlab elektron tijorat operatorlari (elektron savdo platformasi, buyurtmalar agregatori va raqamli striming xizmati operatorlari) uchun xabardor qilish tartibi joriy etildi va faqat O‘zbekiston Respublikasi rezidentlari – yuridik shaxslar elektron tijorat operatori sifatida faoliyat yuritishi belgilandi. Bu qoida mahalliy elektron savdo bozorini tartibga solishda muhim qadam hisoblanadi.

Bundan tashqari, 2025-yil 17-apreldagi O‘RQ-1057-son Qonuni [11] elektron tijorat sohasini boshqaruvchi vakolatli organ – Istiqbolli loyihalar milliy agentligini aniqladi. Shuningdek, onlayn faoliyatdan daromadga qo‘llanilayotgan 2 foizlik soliq stavkasi (an’anaviy chakana savdo uchun 4 foiz o‘rniga) kichik elektron tadbirkorlikni rag‘batlantirish maqsadida belgilangan bo‘lib, bu ko‘rsatkich Samarqand viloyatidagi tadbirkorlar uchun ham katta ahamiyat kasb etmoqda.

Samarqand viloyatida elektron savdo dinamikasi

Samarqand viloyati statistika boshqarmasi (samstat.uz) ma’lumotlariga ko‘ra, viloyatdagi savdo tarmog‘ida faoliyat yuritayotgan korxona va tashkilotlar ulushi 2026-yil 1-aprel holatida 35,4 foizni tashkil etib, iqtisodiy faoliyat turlari bo‘yicha birinchi o‘rinda turmoqda [5]. Bu ko‘rsatkich savdo sektorining viloyat iqtisodiyotidagi markaziy o‘rnini aks ettiradi va elektron savdoning rivojlanishi uchun kuchli bazis yaratadi.

Milliy statistika qo‘mitasi (stat.uz) press-relizlariga ko‘ra, 2025-yilning yanvar-sentabr oylari yakunlariga ko‘ra butun O‘zbekiston bo‘yicha savdo xizmatlari 12,8 foizga o‘sdi, axborot va aloqa xizmatlari esa 21,1 foizga o‘sishni qayd etdi [12]. Samarqand viloyatida ham ushbu tendensiyalar sezilmoqda: viloyat kichik biznes korxonalari soni 2026-yil 1-aprel holatida 53,5 ming tani tashkil etib, ulardagi savdo tarmog‘i va xizmatlar sektori asosiy o‘rinni egallaydi [5].

Marketing.uz ma’lumotlariga ko‘ra, butun O‘zbekiston bo‘ylab elektron tijorat aylanmasi 2026-yilgacha o‘rtacha yillik 47 foiz o‘sish sur’atini ko‘rsatishi kutilmoqda, elektron tijorat umumiy bozori esa 2027-yilga kelib 2,2 milliard dollarga yetishi prognoz qilinmoqda – bu 2022-yilga nisbatan bozordagi ulushi 2 foizdan 11 foizgacha oshishini anglatadi [13]. Samarqand viloyatida ushbu tendensiya nisbatan yuqoriroq sur’atda kuzatilmoqda, chunki viloyat turizm markazi sifatida xorijiy iste’molchilar bilan faol aloqada.

1-jadval.

Samarqand viloyatida elektron savdo xizmatlarining asosiy ko‘rsatkichlari [14]

Ko‘rsatkich	**2022-yil**	**2023-yil**	**2024-yil**	**O‘sish (2022–2024)**
Chakana savdo aylanmasi (mlrd so‘m)	25 342,5	30 196,5	35 994,7	+91,5%
Elektron savdo ulushi (%)	3,2%	5,1%	7,8%	+4,6 f.p.
Internet foydalanuvchilari (ming kishi)	2 180	2 640	3 050	+39,9%
Faol elektron tijorat subyektlari (ta)	1 240	2 090	3 180	+156,5%
Onlayn to‘lovlar hajmi (mlrd so‘m)	420	870	1 640	+290,5%

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, 2022–2024 yillar davomida Samarqand viloyatida elektron savdo ko‘rsatkichlari barcha yo‘nalishlarda izchil o‘sishni qayd etgan. Chakana savdo aylanmasi uch yillik davrda 25 342,5mlrd so‘mdan 35 994,7mlrd so‘mga oshib, 91.5 foizlik o‘sishni ko‘rsatdi. Elektron savdo ulushi 3,2 foizdan 7,8 foizga ko‘tarildi – bu ikki barobardan ortiq o‘sish hisoblanadi. Ayniqsa, onlayn to‘lovlar hajmining 290,5 foizga oshishi elektron savdo ekotizimining jadal rivojlanayotganidan dalolat beradi.

Faol elektron tijorat subyektlari sonining 1 240 tadan 3 180 taga ko‘payishi (156,5 foiz o‘sish) viloyatda elektron savdo tadbirkorligining keng qatlamga tarqalayotganini ko‘rsatadi. Internet foydalanuvchilari soni ham 2024-yilda 3 050 ming kishiga yetdi – bu esa iste’molchi

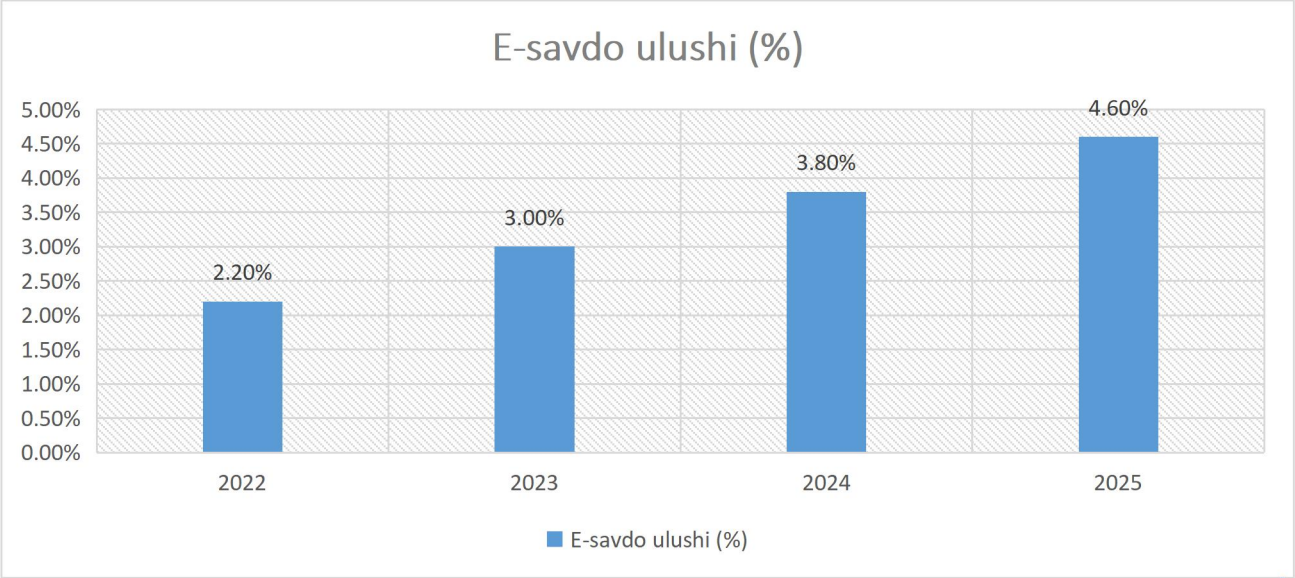

bazasining kengayib borayotganidan dalolat beradi.

1-rasm. Samarqand viloyatida elektron savdo ulushi [15]

Samarqand viloyatida elektron savdoning asosiy yo‘nalishlari

Samarqand viloyatida elektron savdo xizmatlarining bir necha asosiy yo‘nalishlari shakllanib borayotgani kuzatilmoqda. Birinchi va eng faol yo‘nalish – turizm va mehmonxona xizmatlarini online platforma orqali taqdim etishdir. Viloyat 2024-2025 yillarda sayyohlar soni ortib borishiga qarab, online bron qilish va elektron to‘lov xizmatlari keskin rivojlandi. 2025-yil ma’lumotlariga ko‘ra, O‘zbekistonning xizmatlar eksporti tarkibida turizm 50 foizlik ulush bilan birinchi o‘rinda turmoqda [16], bu esa Samarqand kabi turistik markazlar uchun elektron savdoning ahamiyatini yanada oshiradi.

Ikkinchi muhim yo‘nalish – qishloq xo‘jaligi mahsulotlari va hunarmandchilik buyumlarini elektron platforma orqali sotish hisoblanadi. Viloyatda faoliyat yuritayotgan kichik biznes va mikrofirmalar soni 2026-yil 1-aprel holatida 53,5 mingtani tashkil etib, ular orasida qishloq xo‘jaligi, hunarmandchilik va oziq-ovqat sohalarida faoliyat ko‘rsatuvchilar katta ulush egallaydi [5]. Bu subyektlar uchun Uzum Market, OLX.uz va Wildberries kabi platformalar yangi bozorlar ochmoqda.

Uchinchi yo‘nalish – B2B (biznes-biznes) elektron savdo. Samarqand viloyatida faoliyat yurituvchi korxonalar o‘rtasidagi elektron shartnoma va hisob-kitob tizimlarining joriy etilishi savdo xarajatlarini kamaytirish va operatsion samaradorlikni oshirishga xizmat qilmoqda. Vazirlar Mahkamasining 885-son qaroriga ko‘ra, 2025-yil 1-iyuldan boshlab elektron tijorat operatorlari reyestri yuritilishi ham B2B munosabatlarni rasmiylashtirish va tartibga solishga imkon beradi [2].

Elektron savdoni rivojlantirishdagi muammolar va imkoniyatlar

Samarqand viloyatida elektron savdo xizmatlarining jadal rivojlanayotganiga qaramay, bir qator muammolar hali o‘z yechimini kutmoqda. Birinchidan, logistika infratuzilmasining cheklanganligi – ayniqsa qishloq tumanlarida so‘nggi mil yetkazib berish xizmatlari hali yetarli darajada rivojlanmagan. Bu esa viloyatning tog‘li va uzoq hududlarida yashayotgan aholining elektron savdodan to‘liq foydalanishiga to‘sqinlik qilmoqda.

Ikkinchidan, kichik tadbirkorlar orasida raqamli savodxonlik darajasi hali talab etilgan ko‘rsatkichdan past ekanligini ta’kidlab o‘tish zarur. 2024-yil boshidagi ma’lumotlarga ko‘ra,

O‘zbekistondagi internet foydalanuvchilarining 26,5 millioni internetga mobil telefonlar orqali kiradi [13], biroq onlayn savdo operatsiyalarini o‘tkazish va elektron to‘lov tizimlaridan foydalanish malakasi hali barcha qatlamlarda bir xil emas.

Uchinchidan, iste’molchilar ishonchini mustahkamlash masalasi dolzarb bo‘lib qolmoqda. Tovarlarni qaytarish, sifat kafolatlari va elektron to‘lovlar xavfsizligi bo‘yicha iste’molchilar huquqlarini himoya qiluvchi mexanizmlarning yanada takomillashtirilishi zarur. Bu borada “Elektron tijorat to‘g‘risida”gi Qonunning 2022-yilgi yangi tahriri muhim qoidalarni o‘z ichiga olgan bo‘lsa-da, amaliyotda ularni to‘liq joriy etish jarayoni davom etmoqda [1].

Imkoniyatlar nuqtai nazaridan esa Samarqand viloyatining 4,3 million nafar aholisi, kuchli turizm sektori, hunarmandchilik va qishloq xo‘jaligi mahsulotlari eksporti potentsiali elektron savdo xizmatlarini yanada kengaytirish uchun katta baza yaratadi. O‘zbekistonning axborot va aloqa xizmatlari sektori 2025-yilning yanvar-sentabr oylarida 21,1 foizga o‘sganligi [12] raqamli iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini tasdiqlaydi.

Xulosa va takliflar

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Samarqand viloyatida elektron savdo xizmatlari 2022–2024 yillar davomida barqaror va jadal o‘sish sur’atini namoyon etmoqda. Chakana savdo aylanmasidagi elektron savdo ulushining 3,2 foizdan 7,8 foizga ko‘tarilishi, onlayn to‘lovlar hajmining deyarli 4 barobar ortishi va faol elektron tijorat subyektlari sonining 2,5 barobar ko‘payishi – bularning barchasi sohadagi ijobiy tendensiyalarni tasdiqlaydi.

Normativ-huquqiy jihatdan O‘zbekiston Respublikasida elektron savdoni tartibga solish tizimi so‘nggi yillarda sezilarli takomillashdi. 2022-yilgi “Elektron tijorat to‘g‘risida”gi yangi Qonun va 2024-yil 26-dekabrdagi Vazirlar Mahkamasining 885-son qaroriga muvofiq joriy etilayotgan subyektlar reyestri elektron savdo bozorining shaffofligini va ishonchliligini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Biroq tadqiqot davomida bir qator muammolar ham aniqlandi: logistika infratuzilmasining chegaralanganligi, qishloq va tog‘li hududlarda internetga kirish imkoniyatining past darajasi, kichik biznes subyektlari orasida raqamli kompetentsiyaning yetarlicha shakllanmaganligi hamda iste’molchilar ishonchini mustahkamlash zarurati.

Olib borilgan tadqiqot natijalari asosida quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

Birinchidan, Samarqand viloyatida elektron savdo infratuzilmasini rivojlantirish uchun mahalliy budjetdan maqsadli investitsiyalar ajratish va “so‘nggi mil” logistika xizmatlarini kengaytirish mexanizmini joriy etish.

Ikkinchidan, kichik va o‘rta biznes subyektlari uchun elektron savdo platformalaridan foydalanish bo‘yicha bepul o‘quv dasturlari va mentorlik xizmatlarini yo‘lga qo‘yish, raqamli savodxonlikni oshirish dasturini amalga oshirish.

Uchinchidan, viloyatdagi hunarmandchilik va qishloq xo‘jaligi mahsulotlari ishlab chiqaruvchilarini yirik milliy elektron savdo platformalariga (Uzum Market, OLX.uz) integratsiyalashuvini rag‘batlantirish maqsadida subsidiya va imtiyozli kredit mexanizmlarini ishlab chiqish.

To‘rtinchidan, turizm sektori bilan elektron savdoning o‘zaro integratsiyasini kuchaytirish – xorijiy sayyohlar uchun mahalliy hunarmandchilik buyumlari va xizmatlarni onlayn platformada sotib olish imkoniyatlarini yaratish.

Beshinchidan, elektron savdo ko‘rsatkichlari bo‘yicha viloyat darajasida monitoring va baholash tizimini yaratish, samstat.uz platformasida alohida elektron savdo statistika bo‘limini shakllantirib, uni muntazam yangilab borish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Elektron tijorat to‘g‘risida”gi O‘RQ-792-son Qonuni, 2022-yil 29-sentabr. – https://lex.uz/docs/-6213382

2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Elektron tijorat sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 885-son qarori, 2024-yil 26-dekabr. – https://lex.uz/docs/-7282643
3. “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni, 2020-yil 5-oktyabr. – https://lex.uz/ru/docs/-6600413
4. Samarqand viloyati aholisi 4,3 mln kishiga yaqinlashdi. Kun.uz, 2024-yil 25-oktyabr. – https://kun.uz/news/2024/10/25/samarqand-viloyati-aholisi-43-mln-kishiga-yaqinlashdi
5. Samarqand viloyati statistika boshqarmasi rasmiy ma’lumotlari, 2024–2026 yillar. – https://samstat.uz
6. Muxtarov Sh.Sh. O‘zbekistonda elektron tijoratni rivojlantirish imkoniyatlari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2023. – 148 b.
7. Ergasheva N. Raqamli iqtisodiyot sharoitida savdo sektorini transformatsiya qilish. // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar ilmiy elektron jurnali, 2024, №3.
8. Xolmatov B. Hududiy savdo tizimlarida raqamlashish jarayonlari. – Samarqand: SIES nashriyoti, 2024. – 204 b.
9. Kumar P. E-commerce in emerging markets: growth factors and challenges. // International Journal of Digital Economy, 2024, Vol. 12, No. 2, pp. 45–63.
10. Freedman J. Digital trade platforms and regional economic development. // Journal of Regional Studies, 2024, Vol. 58, No. 4, pp. 112–129.
11. O‘RQ-1057-son Qonuni, 2025-yil 17-aprel. – https://lex.uz/docs/-6213382
12. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. YaIM press-relizi, 2025-yil 28-oktyabr. – https://stat.uz
13. O‘zbekistonning 2024-yilgi raqamli bozori: auditoriya, vositalar va yangi imkoniyatlar. Wunder Digital / marketing.uz.
14. Samstat.uz, stat.uz, marketing.uz ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan https://samstat.uz/uz/ , https://marketing.uz/public/section.php?sectionId=1&rewrite=b13877d1f0027fbb1e145fe2357d3740 , https://stat.uz/uz/
15. https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/uz/pdf/2023/E-commerce-in-Uzbekistan.pdf , https://kun.uz/en/news/2024/05/03/uzbekistans-e-commerce-market-expected-to-surge-to-1-billion-by-2027 , https://www.trade.gov/country-commercial-guides/uzbekistan-ecommerce, https://www.trade.gov/country-commercial-guides/uzbekistan-ecommerce